

POSELSTVÍ PAPEŽE BENEDIKTA XVI. K OSLAVĚ SVĚTOVÉHO DNE MÍRU 1. LEDNA 2013

Blahoslavení tvůrci pokoje

1. Každý rok s sebou přináší očekávání lepšího světa. V takové naději prosím Boha, Otce lidstva, aby nám daroval svornost a mír, a tak se mohly naplnit tužby po šťastném a vzkvétajícím životě pro všechny.

Uplynulých padesát let od začátku druhého vatikánského koncilu, který položil důraz na poslání církve ve světě, nás vybízí ke konstatování, že křesťané se jakožto lid Boží ve společenství s ním a na cestě spolu s ostatními lidmi angažují v dějinách, sdílejí jejich radost a naději, smutek a úzkost¹, hlásají Kristovu spásu a usilují o mír pro všechny.

Naše doba, poznamenaná globalizací s jejími pozitivními i negativními aspekty, neustálými krvavými konflikty i hrozbami války, vyžaduje nové a jednomyslné nasazení při hledání obecného dobra a rozvoje pro všechny lidi a pro celého člověka.

Znepokojují nás ohniska napětí a kontrastů zažehovaná rostoucí nerovností mezi bohatými a chudými, převažující egoistickou a individualistickou mentalitou, která se mimo jiné projevuje neřízeným finančním kapitalismem. Kromě různých forem terorismu a mezinárodní kriminality ohrožují mír i fundamentalismus a fanatismus. Převracejí totiž pravou povahu náboženství, jež je povoláno, aby podporovalo společenství a smíření mezi lidmi.

Mnohé mírové iniciativy ve světě však dosvědčují vrozené povolání lidstva k míru. Každý člověk touží po míru. Tato touha jako jeho základní aspirace určitým způsobem splývá s přáním naplněného, šťastného a plně realizovaného lidského života. Jinými slovy, touha po míru odpovídá základnímu morálnímu principu – to znamená povinnosti a právu na integrální rozvoj celé společnosti – jež je součástí Božího záměru s člověkem. Člověk je stvořen pro mír, který je Božím darem.

To vše mi vnučko myšlenku, abych se pro toto poselství inspiroval slovy Ježíše Krista: „Blahoslavení tvůrci pokoje, neboť oni budou nazváni Božími syny“ (Mt 5, 9).

¹ Srov. Druhý vatikánský koncil, pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 1.

Evangelijní blahoslavenství

2. Ježíšem vyhlášená blahoslavenství (srov. *Mt* 5,3-12 a *Lk* 6,20-23) jsou přísliby. V biblické tradici představují blahoslavenství literární druh, který vždy přináší nějakou radostnou zvěst neboli „evangelium“ a vrcholí určitým příslibem. Blahoslavenství tedy nejsou jen morálními doporučeními, jejichž dodržování předpokládá v náležitě době – době obvykle situované do druhého života – nějakou odměnu, popřípadě stav budoucího štěstí. Blahoslavenství spíše spočívají v naplnění nějakého příslibu adresovaného všem, kdo se nechají vést požadavky pravdy, spravedlnosti a lásky. Ti, kteří se odevzdávají Bohu a věří jeho příslibům, se v očích světa často jeví jako naivní a vzdálení realitě. Ježíš jim však oznamuje, že již zde, a nikoliv až v druhém životě objeví, že jsou Božími dětmi a že Bůh vždy byl a bude s nimi plně solidární. Pochopí, že nejsou sami, protože on je na straně těch, kdo se nasazují pro pravdu, spravedlnost a lásku. Ježíš zjevuje Otcovu lásku a neváhá položit za oběť sám sebe. Když přijmeme Bohočlověka Ježíše Krista, zažijeme radostnou zkušenost nesmírného daru: budeme sdílet život samotného Boha, to znamená život milosti, záruku bytí v úplné blaženosti. Ježíš Kristus nám dává především pravý pokoj, který se rodí z důvěrného setkání člověka s Bohem.

Ježíšovo blahoslavenství říká, že mír je mesiánským darem i lidským dílem zároveň. Mír totiž předpokládá humanismus otevřený pro transcendenci. Je plodem vzájemného obdarování a obohacování, a to díky daru, který pramení z Boha a umožňuje žít s druhými a pro druhé. Etika míru je etikou společenství a sdílení. Je tedy nezbytné, aby současné rozmanité kultury překonaly podoby antropologie a etiky založené na teoretických a praktických předpokladech ryze subjektivistických a pragmatických, kvůli nimž se vztahy soužití inspirují kritérii moci nebo zisku, prostředek se stává cílem a naopak, a kultura i výchova se zaměřují jen na nástroje, na techniku a na účinnost. Předpokladem míru je demontáž diktatury relativismu a požadavku naprosté autonomie té morálky, která předem vylučuje uznání nezbytného přirozeného morálního zákona vepsaného Bohem do svědomí každého člověka. Mír se utváří soužitím v podmínkách racionálních i morálních a spočívá na základě, jehož míru netvoří člověk, ale Bůh. „Hospodin ušetří svému lidu sílu, Hospodin dá požehnání a pokoj svému lidu,“ připomíná žalm 29 (v. 11).

Mír – Boží dar i lidské dílo

3. Mír se týká lidské osoby jako celku a znamená angažovanost celého člověka. Je to mír s Bohem skrze život podle jeho vůle. Je to vnitřní mír se sebou a vnější mír s bližním i s celým stvořením. Blahoslavený Jan XXIII. v encyklice *Pacem in terris*, jejíž padesáté výročí si připomeneme za několik měsíců, napsal, že mír především vytváří spolubytí založené na pravdě, na svobodě, na lásce a na

spravedlnosti.² Popírat to, co utváří pravou podstatu lidské bytosti v jejích základních dimenzích a v její vnitřní schopnosti poznávat pravdu a dobro a v konečném důsledku i samotného Boha, uvádí budování míru do nebezpečí. Bez pravdy o člověku, kterou Bůh vepsal do jeho srdce, se svoboda a láska znehodnocují a ztrácí se základ pro uplatňování spravedlnosti.

Abychom se stávali autentickými tvůrci pokoje, musíme být pozorní vůči transcendentnímu rozměru a vést stálý rozhovor s Bohem, milosrdným Otcem, jímž si vyprošujeme spásu, kterou nám získal jeho jednorozený Syn. Tak může člověk překonávat zárodek zatemnění a negace míru, kterým je hřích ve všech svých podobách: sobectví a násilí, nenasytnost a touha po moci a vládnutí, netolerance, nenávisť a nespravedlivé struktury.

Vytvářet mír lze záleží především uznáním toho, že v Bohu jsme jednou lidskou rodinou. Jak učí encyklika *Pacem in terris*, tato rodina se strukturuje prostřednictvím meziosobních vztahů a institucí podporovaných a oživovaných kolektivním „my“, které v sobě zahrnuje vnitřní i vnější morální řád, kde se podle pravdy a spravedlnosti upřímně uznávají vzájemná práva a povinnosti jedněch vůči druhým. Mír je řádem oživovaným a integrovaným láskou tak, aby se potřeby a požadavky druhých braly za své vlastní, druhým se poskytovala účast na vlastních hmotných statcích a ve světě se stále rozrůstalo společenství duchovních hodnot. Mír je řádem uskutečňovaným ve svobodě způsobem, jaký přísluší důstojnosti lidských osob, které racionálně přijímají zodpovědnost za své konání.³

Mír není snem, není utopií, je možný. Náš zrak se musí ponořit více do hloubky pod povrch zdání a jevů, aby objevoval v lidském srdci to pozitivní, protože každý člověk je stvořen jako obraz Boží a tím, že přispívá k vytváření nového světa, naplňuje své povolání k růstu. Bůh sám vtělením svého Syna a jeho vykonanou obětí pro naši spásu, vstoupil do dějin, dal vznik novému stvoření a nové smlouvě mezi Bohem a člověkem (srov. *Jer* 31,31-34) a umožnil nám, abychom získali „nové srdce“ a „nového ducha“ (srov. *Ez* 36,26).

Právě proto je církev přesvědčena o naléhavé potřebě nového hlásání Ježíše Krista, prvního a hlavního činitele integrálního rozvoje a také míru. Ježíš je totiž náš pokoj, naše spravedlnost a naše smíření (srov. *Ef* 2 14; *2 Kor* 5,18). Podle Ježíšova blahoslavenství je tvůrcem pokoje ten, kdo dnes i zítra usiluje o dobro druhého, o úplné dobro duše i těla.

Z tohoto učení můžeme odvodit, že každý člověk i každé společenství – náboženské, občanské, výchovné i kulturní – jsou povoláni k vytváření míru. Mír je především uskutečňováním obecného dobra v různých společnostech: základních i přechodných, národních i mezinárodních i na úrovni celosvětové. Právě z toho důvodu se můžeme domnívat, že cesty k uskutečňování obecného dobra jsou rovněž cestami, po nichž se má jít k dosažení míru.

² Srov. enc. *Pacem in terris* (11. dubna 1963): AAS 55 (1963), 265–266.

³ Srov. *tamtéž*: AAS 55 (1963), 266.

Tvůrci pokoje jsou ti, kdo milují, chrání a prosazují život v jeho celistvosti

4. Cestou dosahování obecného dobra a míru je především úcta k lidskému životu, chápanému v mnohosti jeho aspektů: od početí, přes jeho rozvoj až po přirozený konec. Skutečnými tvůrci pokoje jsou tedy ti, kdo milují, chrání a prosazují lidský život ve všech jeho dimenzích: osobní, kolektivní i transcendentní. Život v plnosti je vrcholem míru. Ten, kdo chce mír, nemůže tolerovat útoky na život a zločiny proti němu.

Ti, kdo si dostatečně neváží hodnoty lidského života a v důsledku toho podporují například liberalizaci potratů, si možná neuvědomují, že tímto způsobem usilují o dosažení míru pouze zdánlivého. Únik před zodpovědností, který ponižuje lidskou osobu, a tím více zabítí bezbranné a nevinné bytosti, nikdy nemohou vytvořit štěstí a mír. Lze si vůbec představit, že dosáhneme míru, integrálního rozvoje národů i samotné ochrany životního prostředí bez ochrany práva na život těch nejslabších, počínaje nenarozenými dětmi? Každé poškození života, zvláště v jeho počátcích, nenapravitelně porušuje rozvoj, mír i prostředí. Právě tak nesprávné je záludným způsobem uzákonit falešná práva či svévolné úsudky, které ohrožují základní právo na život, jelikož jsou založeny na omezeném a relativistickém pojetí lidské bytosti a dovedným použitím dvojznačných výrazů sledují prosazení údajného práva na potrat nebo eutanazii.

Je třeba uznávat a podporovat také přirozenou strukturu manželství jako spojení mezi jedním mužem a jednou ženou tváří v tvář pokusům postavit ho právně na stejnou úroveň s formami spojení radikálně odlišnými, které manželství ve skutečnosti ohrožují, přispívají k jeho destabilizaci a zatemňují jeho specifický charakter i jeho nenahraditelnou sociální roli.

Tyto principy nejsou pravdy víry ani se neodvozují z pouhého práva na náboženskou svobodu. Jsou vepsány v samotné lidské přirozenosti, dají se rozpoznat rozumem, a proto jsou společné celému lidstvu. Úsilí církve směřující k jejich prosazování nemá proto konfesní charakter, ale obrací se ke všem lidem bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost. Takovéto úsilí je potřebné tím více, čím více se tyto principy popírají nebo špatně chápou, protože se tak přestupuje pravda o lidské osobě a způsobuje vážná rána spravedlnosti a míru.

Důležitým přispěním k míru náleží tedy i to, aby právní uspořádání a justiční administrativa uznávaly právo uplatnit výhradu svědomí ve věci zákonů a vládních opatření, útočících na lidskou důstojnost, jako je potrat nebo eutanazie.

K základním lidským právům pro mírový život národů patří také právo jednotlivců i komunit na náboženskou svobodu. V dané historické chvíli se jeví jako stále důležitější, aby se toto právo prosazovalo nejen z hlediska negativního, tedy jako *svoboda od* – například od závaznosti a od nucení při volbě svého náboženství – ale i z hlediska pozitivního při jejich různých artikulacích, jako *svoboda pro* – například svoboda svědčit o svém náboženství, hlásat a sdělovat jeho nauku, vykonávat výchovné, dobročinné a pomáhající

činnosti, které dovolují aplikovat náboženské předpisy; existenční svoboda a svoboda působení pro společenské organizace strukturované podle vlastních naukových principů a institucionálních cílů. Bohužel i v zemích starobylé křesťanské tradice se množí události zapříčiněné náboženskou nesnášenlivostí, zaměřenou zvláště vůči křesťanství i vůči těm, kdo jednoduše mají na sobě identifikační znaky svého náboženství.

Tvůrce míru si rovněž musí uvědomovat, že veřejnému mínění je radikálními liberálně-ekonomickými a technokratickými ideologiemi podsouváno přesvědčení, že ekonomického růstu se má dosahovat i za cenu eroze sociální funkce státu a solidárních sítí občanské společnosti, jakož i sociálních práv a povinností. Je třeba vzít v úvahu, že právě takováto práva a povinnosti jsou zásadní pro plné uskutečňování těch ostatních, počínaje právy občanskými a politickými.

K nejvíce ohrožovaným sociálním právům a povinnostem dnes patří právo na práci. Je to způsobeno faktem, že se stále ve větší míře práce a uznání spravedlivého právního statutu pracovníků podceňují v domnění, že ekonomický rozvoj závisí především na úplné svobodě trhů. Práce se tak chápe jako proměnná, která je závislá na ekonomických a finančních mechanismech. S ohledem na to zdůrazňuji, že lidská důstojnost stejně jako ekonomické, sociální a politické důvody vyžadují, aby se i nadále „sledovala dostupnost zaměstnání a možnost pracovat pro všechny“.⁴ Předběžnou podmínkou pro dosažení tohoto ambiciózního cíle je obnovený pohled na práci, založený na etických principech a na duchovních hodnotách, který posiluje její pojetí jako základního dobra pro osobu, pro rodinu a pro společnost. Tomuto dobru odpovídá právo a povinnost vyžadující odvážnou a novou politiku práce pro všechny.

Vytvářet dobro míru pomocí nového rozvojového a ekonomického modelu

5. Současná společnost dochází poznání, že je zapotřebí nového rozvojového modelu i nového pohledu na ekonomiku. Jak pro integrální, solidární a udržitelný rozvoj, tak i pro obecné dobro je nutná správná hodnotová škála, kterou lze vytvořit jen tehdy, bude-li se vztahovat k Bohu. Nestačí mít k dispozici mnoho, byť i hodnotných prostředků a možností na výběr. Jak různé materiální statky podporující rozvoj, tak i možnosti výběru se musí používat s perspektivou dobrého života a správného řízení, které uznává primát duchovní dimenze a naplňuje výzvu k dosahování obecného dobra. V opačném případě ztrácejí svůj správný význam a končí jako nově vztyčené idoly.

Pro nalezení východiska ze současné finanční a ekonomické krize – jejímž důsledkem je růst nerovností – jsou zapotřebí osoby, skupiny a instituce, které napomáhají životu a podporují lidskou kreativitu tak, aby se dokonce i

⁴ BENEDIKT XVI., enc. *Caritas in veritate* (29. června 2009), 32: AAS 101 (2009), 666–667.

krize stala příležitostí poznat nový ekonomický model. Model, který převažoval v posledních desetiletích, usiloval o maximalizaci zisku a spotřeby z individualistického a egoistického pohledu, jenž hodnotil člověka jen z hlediska jeho schopnosti vyrovnávat se s požadavky soutěživosti. Avšak jiný pohled poukazuje, že pravého a trvalého úspěchu člověk dosahuje darováním sebe samého, svých intelektuálních schopností a své podnikavosti, jelikož udržitelný, a tedy autenticky lidský ekonomický rozvoj stojí na principu nezištnosti jako výrazu bratrství a logiky daru.⁵ Tvůrce míru se ve své ekonomické činnosti konkrétně projevuje jako ten, kdo se spolupracovníky a s kolegy, se zákazníky a se spotřebiteli vytváří vztahy zákonnosti a vzájemnosti. Provozuje hospodářskou činnost pro obecné dobro, nasazuje se pro něco, co překračuje jeho vlastní zájem a co je ku prospěchu současných i budoucích generací. Tak zajišťuje nejen sebe, ale i důstojnou práci pro druhé a jejich budoucnost.

V ekonomické oblasti se od států vyžaduje zvláště taková průmyslová a zemědělská rozvojová politika, která dbá na sociální pokrok a naplňuje všeobecný demokratický a právní charakter státu. Dále je nezbytné vytvářet etické struktury peněžních, finančních a obchodních trhů; musí se stabilizovat a více koordinovat a kontrolovat, aby nezpůsobovaly škody těm nejchudším. Tvůrci pokoje se navíc musí zaměřit, a to s větší rozhodností v porovnání s tím, čeho se zatím dosáhlo, na řešení potravinové krize, která je mnohem vážnější než krize finanční. Otázka jistoty v zásobování potravinami se opět stala ústředním problémem v mezinárodní politice; příčinou jsou krize způsobované mimo jiné i náhlým kolísáním cen zemědělských surovin, nezodpovědným chováním některých ekonomických činitelů a nedostatečnou kontrolou ze strany vlád a mezinárodního společenství. Aby mohli tvůrci pokoje takovéto krizi čelit, jsou vyzýváni k solidární spolupráci na místní i mezinárodní úrovni, jejíž cílem je vytvářet pro zemědělce zvláště v malých zemědělských podnicích takové podmínky, které jim umožní rozvíjet svou činnost důstojným a udržitelným způsobem z hlediska sociálního, ekologického i ekonomického.

Výchova ke kultuře míru: úloha rodiny a institucí

6. Znovu chci důrazně připomenout, že různí tvůrci pokoje mají probouzet cítění pro obecné dobro rodiny a pro sociální spravedlnost a rovněž se nasazovat pro účinnou výchovu v sociální oblasti.

Nikdo nemůže popírat nebo podceňovat rozhodující úlohu rodiny, základní buňky společnosti z hlediska demografického, etického, pedagogického, ekonomického a politického. Rodina má své přirozené povolání při ochraně života; doprovází jednotlivce v jeho růstu a vzájemnou péčí napomáhá všestrannému obohacování. Zvláště křesťanská rodina nese v sobě

⁵ Srov. *tamtéž*, 34 a 36: AAS 101 (2009), 668–670 a 671–672.

zárodek plánu výchovy člověka podle míry božské lásky. Rodina je jedním ze subjektů společnosti nezbytných pro vytváření kultury míru. Je třeba chránit právo rodičů a jejich prvořadou úlohu ve výchově dětí, především v morální a náboženské oblasti. V rodině se rodí a vyrůstají tvůrci pokoje, budoucí nositelé kultury života a lásky.⁶

Do obrovského úkolu výchovy k míru jsou zvláštním způsobem zahrnuta řeholní společenství. Církev vnímá, že se na této veliké zodpovědnosti podílí prostřednictvím nové evangelizace, jejíž stěžejním bodem je obrácení ke Kristově pravdě a lásce a v důsledku toho duchovní a mravní znovuzrození lidských osob i společnosti. Setkání s Ježíšem Kristem formuje tvůrce pokoje a vede je k vytváření společenství a k překonávání nespravedlnosti.

Zvláštní poslání ohledně míru plní kulturní, školské a univerzitní instituce. Od nich se vyžaduje významný přínos nejen ve formaci nových generací *leaderů*, ale také v obnově veřejných národních a mezinárodních institucí. Mohou rovněž přispívat k vědecké reflexi, která zakládá ekonomické a finanční aktivity na pevném antropologickém a etickém základu. Současný svět, především politický, potřebuje oporu v novém myšlení a v nové kulturní syntéze, aby překonal technicismus a sladil různé politické tendence s ohledem na obecné dobro. Toto dobro se chápe jako celek pozitivních vztahů mezi osobami a institucemi ve službě integrálního růstu jednotlivců i skupin a stojí v základu každé skutečné výchovy k míru.

Pedagogika tvůrce pokoje

7. A nakonec se ukazuje potřeba předložit a prosazovat pedagogiku pro mír. Vyžaduje bohatý vnitřní život, odkazy na jasné a platné morální hodnoty, správné postoje a životní styl. Mírotvorná díla totiž přispívají k dosahování obecného dobra a podporují zájem o mír tím, že k němu vychovávají. Mírové myšlenky, slova a úkony vytvářejí mentalitu a kulturu míru, atmosféru úcty, čestnosti a srdečnosti. Je tedy třeba naučit lidi, aby se milovali a vychovávali se k míru a aby žili spíše s laskavostí než s pouhou tolerancí. Všeobecným povzbuzením k tomu je „řikat ‚ne‘ pomstě, uznávat vlastní chyby, přijímat omluvy, ale nevyžadovat je, a konečně, odpouštět“⁷, aby se omyly a urážky mohly poznávat v pravdě a společně se kráčelo ke smíření. Takový postoj vyžaduje rozvoj pedagogiky odpuštění. Zlo se totiž překonává dobrem a spravedlnost se má hledat napodobováním Boha Otce, který miluje všechny své děti (srov. *Mt* 5,21-48). Je to pomalá práce, protože předpokládá duchovní evoluci, výchovu k nejvyšším hodnotám a nový pohled na lidské dějiny. Je třeba

⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Poselství pro Světový den míru* 1994 (8. prosince 1993): AAS 86 (1994), 156-162.

⁷ BENEDIKT XVI., *Projev u příležitosti setkání s členy vlády, republikových institucí, s diplomatickým sborem, s náboženskými představiteli a se zástupci z oblasti kultury*, Baabda-Libanon (15. září 2012): *L'Osservatore Romano*, 16. září 2012, str. 7.

se zříkat falešného míru, jaký slibují idoly tohoto světa, a nebezpečí, která ho doprovázejí. Falešný mír totiž stále více znecitlivuje svědomí a vede k uzavírání se do sebe a k zakrnělému životu prožívanému v lhostejnosti. Mírová pedagogika naproti tomu zahrnuje akčnost, soucit, solidaritu, odvahu a vytrvalost.

Všechny tyto postoje vtěluje Ježíš svým životem až po naprosté sebedarování, až po „ztrátu života“ (srov. *Mt 10,39; Lk 17,33; Jan 12,25*). Slibuje svým učedníkům, že dříve či později udělají mimořádný objev, o němž jsme hovořili na začátku, a sice ten, že ve světě je Bůh, Ježíšův Bůh, který je s lidmi plně solidární. V této souvislosti bych chtěl připomenout modlitbu, v níž prosíme Boha, aby z nás učinil nástroje svého pokoje tam, kde je nenávist, svého odpuštění tam, kde jsou urážky, a pravé víry tam, kde je pochybnost. My ze své strany pak společně s blahoslaveným Janem XXIII. prosme Boha, aby osvětlil všechny zodpovědné za národy, ať spolu s péčí o spravedlivé blaho pro své občany zaručují a ochraňují i cenný dar míru; prosme ho, aby zapálil vůli všech k překonání rozdělovacích bariér, k posílení pout vzájemné lásky, ke vzájemnému pochopení a k odpuštění těm, kdo způsobili urážky, ať se tak jeho působením všechny národy na zemi stanou bratry a rozkvetou v nich a stále panuje tolik žádaný mír.⁸

Touto modlitbou vyprošuji všem, ať se stanou skutečnými tvůrci a budovateli míru, aby lidská obec rostla v bratrské svornosti, v prosperitě a v míru.

Ve Vatikánu, 8. prosince 2012

Benedictus PP XVI

⁸ Srov. enc. *Pacem in terris* (11. dubna 1963): AAS 55 (1963), 304.